

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจำแนกประเด็นที่ศึกษาดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

- 1.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- 1.2 พัฒนาการของการเรียนรู้สู่การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- 1.3 หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- 1.4 การสอนความรู้โดยยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- 1.5 การสอนเจตคติโดยยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- 1.6 การสอนทักษะโดยยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- 1.7 ประโยชน์ของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2. แนวคิดเกี่ยวกับวินัยในตนเอง

- 2.1 ความหมายของวินัยในตนเอง
- 2.2 ประเภทของวินัย
- 2.3 คุณลักษณะของควมมีวินัย
- 2.4 การปลูกฝังและการพัฒนาวินัยในตนเอง
- 2.5 ลักษณะทั่วไปของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 2.6 แนวคิดและทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเองของ Mowrer

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

3.1.1 งานวิจัยในประเทศ

3.1.2 งานวิจัยต่างประเทศ

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวินัยในตนเอง

3.2.1 งานวิจัยในประเทศ

3.2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ในการวิจัยครั้งนี้ คำว่า “การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” ที่ผู้วิจัยใช้นั้นมาจากภาษาอังกฤษว่า “Participatory Learning” ซึ่งตรงกับที่กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป: 6) กรมสุขภาพจิต (2541: 4) วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542: 41) และ วีระ นิยมวัน และคณะ (2545: 5) ใช้

ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

มีนักการศึกษาที่มีความสนใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กรมสุขภาพจิต (2541: 4) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการสร้างความรู้ ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์เดิมของนักเรียนทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง และระหว่างนักเรียนกับผู้สอน ทำให้เกิดการขยายเครือข่ายการเรียนรู้ออกไปอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยการแสดงออกทางการเขียนหรือการพูด

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542: 41) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วยการเรียนรู้พื้นฐาน 2 อย่าง คือ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) และกระบวนการกลุ่ม (Group Process)

วีระ นิยมวัน และคณะ (2545: 5) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการฝึกคนให้มีวุฒิภาวะด้วยการนำประสบการณ์หรือเหตุการณ์ กรณีศึกษาที่เห็นจริงจึ่งมาสร้างความรู้สึก และให้อภิปรายโต้แย้ง วิเคราะห์เป็นความคิดรวบยอดได้เองเพื่อให้เกิดความเชื่อหรือนำไปประยุกต์ใช้ เป็นของตนเอง โดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนให้มีการแสดงความคิดโต้แย้ง ด้วยเหตุ ด้วยผล มีข้อสรุป ข้อเสนอแนะ ให้เลือกเชื่อ ตัดสินใจได้เอง

กรมวิชาการ (2544: 44) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมว่าเป็นรูปแบบการสอนที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริง นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มได้ฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ การบริหาร การจัดการ การเป็นผู้นำและผู้ตาม ทำให้เกิดการยอมรับตนเอง เกิดความสุขในการอยู่ร่วมกัน เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ต่อครู ต่อเพื่อน ต่อสถานศึกษา และต่อสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยอาศัยการเรียนรู้จากการนำประสบการณ์ของนักเรียนมาอภิปรายร่วมกันให้เกิดความรู้ใหม่ และโดยใช้กระบวนการกลุ่มให้นักเรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เกิดความรู้ที่หลากหลายจากประสบการณ์ของสมาชิกในกลุ่ม การอภิปรายร่วมกันเพื่อเป็นข้อสรุปในการนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

พัฒนาการของการเรียนรู้สู่การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในระยะแรกนักเรียนเป็นผู้รับความรู้และผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ (Passive Learning) โดยที่ผู้สอนจะมีบทบาทมากในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ แต่นักเรียนมีส่วนร่วมน้อย รูปแบบการจัดการเรียนการสอนจำกัดทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ จำกัด แต่นักเรียนขาดการคิดกระบวนการคิดใหม่ด้วยตัวเองขาดการทดลองปฏิบัติ ดังนั้นความสามารถในการนำไปใช้หรือการเกิดทักษะในการนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงจึงมีความเป็นไปได้น้อย

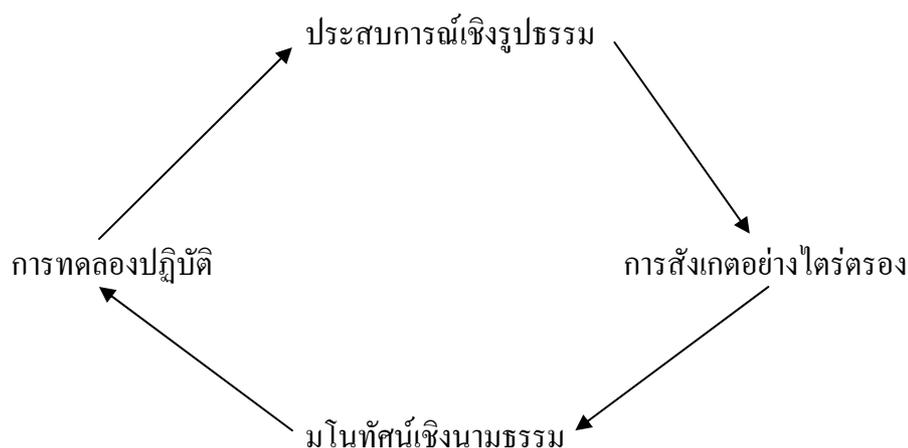
กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป: 4-8) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของการเรียนรู้สรุปได้ว่ามีนักปรัชญาการศึกษา Deweyian ได้เริ่มใช้วิธีการเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by Doing) ซึ่งเป็นพื้นฐานการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยการดึงความสามารถของนักเรียนออกมาในรูปของการเรียนรู้ที่เรียกว่า Active Learning นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ผู้สอนยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางกระตุ้นให้นักเรียนคิดแก้ปัญหามากขึ้น

ต่อมาการจัดการเรียนการสอนได้พัฒนาเป็นรูปแบบของการเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา (Problem Solving) และการเรียนรู้โดยร่วมมือกัน (Cooperative Learning) เช่น รูปแบบการสอนที่เรียกว่า Problem Base Learning (PBL) ซึ่งเป็นการยกปัญหาจากกรณีตัวอย่าง หรือสถานการณ์ แล้วให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ปัญหา และวางแผนแก้ไข

ในช่วงทศวรรษของ ค.ศ. 1980 ได้มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) รูปแบบใหม่ที่เรียกว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่ง Kolb (1984 อ้างถึงใน กรมสุขภาพจิต, ม.ป.ป.) ได้เสนอว่าประสบการณ์เป็นแหล่งของการเรียนรู้และการพัฒนา Kolb's model เป็นวงจรของการเรียนรู้ การได้รับความรู้ ทักษะ และทักษะจะอยู่ในกระบวนการ 4 องค์ประกอบของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ดังนี้

1. ประสบการณ์เชิงรูปธรรม (Concrete Experience)
2. การสังเกตอย่างไตร่ตรอง (Reflective Observation)
3. มโนทัศน์เชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization)
4. การทดลองปฏิบัติ (Active Experimentation)

จากองค์ประกอบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ข้างต้นสามารถเขียนเป็นวงจร ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb

ที่มา: กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป: 5)

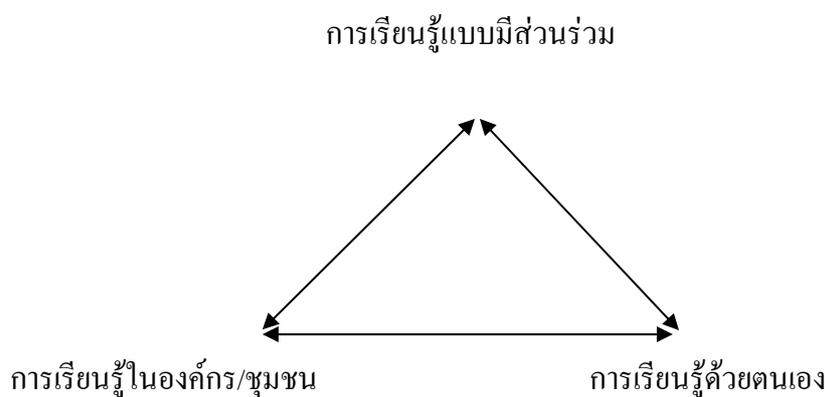
แนวความคิดของ Kolb มุ่งสอนให้ผู้เรียนเรียนเพื่อเรียนรู้ (Learn to Learn) เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ คือ นักเรียนได้พัฒนาความสามารถจากองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ประการ ซึ่งจะพัฒนาให้นักเรียนเกิดสิ่งต่อไปนี้

1. พัฒนาการคิดที่ซับซ้อน (Cognitive Complexity)
2. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking)
3. เข้าใจในเนื้อหาความรู้ (Content Knowledge)
4. มีแรงจูงใจในการเรียน (Motivation to Learn)
5. มีความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem Solving Ability)
6. สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในการทำงานได้ง่ายขึ้น (Easier Transition to Work)

จากรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb ได้มีนักการศึกษาและนักฝึกอบรมนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้จัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ทั้งระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ตลอดจนการจัดการศึกษาในผู้ใหญ่และฝึกอบรมในงานอาชีพต่าง ๆ โดยเรียกรูปแบบการสอนแบบนี้ในชื่อที่ต่างกัน เช่น การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก (Prior Learning) และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning)

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้ที่ Nicol ซึ่งเป็นนักฝึกอบรมเชื่อว่าเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคคลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทักษะได้ดีที่สุด โดยผ่านการสังเคราะห์จากผลวิเคราะห์การศึกษาวิจัยรูปแบบการเรียนรู้หลายรูปแบบที่เรียกว่า การวิเคราะห์แบบอภิमान (Meta Analysis) จนได้โครงสร้างพื้นฐานของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ผสมผสานกับกระบวนการกลุ่มเพราะในแต่ละองค์ประกอบของวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์นั้น นักเรียนจะสามารถใช้ประสบการณ์ของตนเองให้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนทดลองใช้ความรู้ที่เรียนมาไปสู่การปฏิบัติได้คตินั้น ต้องผ่านกระบวนการกลุ่ม ดังที่ ทิศนา แจมมณี (2545: 12) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม สรุปได้ว่ามนุษย์ทุกคนมีความจำกัดในเรื่องพลังการทำงานใด ๆ แต่เพียงคนเดียวให้สำเร็จนั้นย่อมเป็นการยาก มนุษย์มีความจำกัดและความแตกต่างทางสติปัญญา ความสามารถ จึงต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นเพราะหลายคนสามารถช่วยกันคิดได้รอบคอบมากขึ้น ฉะนั้นการให้นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่มจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ช่วยกันทำในสิ่งที่ยากหรือไม่เคยทำมาก่อนได้ด้วยความมั่นใจ

ในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมนั้นนักเรียนต้องมีการแสดงความคิดเห็นและช่วยกันทำงานกลุ่ม ฉะนั้นนักเรียนต้องปรับบทบาทตัวเองจากการรอรับความรู้จากผู้สอน เป็นการเตรียมตัว เช่น ถ้าผู้สอนมอบหมายให้ไปอ่านหรือค้นคว้ามาล่วงหน้านักเรียนจะต้องไปเตรียมมา เพราะเมื่ออยู่ในห้องเรียน นักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการนำเสนอสิ่งที่เตรียมมา การที่นักเรียนต้องศึกษาค้นคว้า จะฝึกให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Learning) และขยายเป็นการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร/ชุมชน (Organization and Community) ซึ่งเขียนเป็นวงจรได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 พัฒนาการของการเรียนรู้

ที่มา: กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป: 7)

หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป: 9-20) และ วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542: 41-46) ได้กล่าวถึง หลักของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียน เป็นศูนย์กลางประกอบด้วยหลักการเรียนรู้พื้นฐาน 2 ประการ คือ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และ กระบวนการกลุ่ม

1. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนมุ่งเน้นให้นักเรียนสร้างความรู้จาก ประสบการณ์เดิม

1.1 ลักษณะที่สำคัญของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มี 5 ประการ ดังนี้

1.1.1 เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน

1.1.2 ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่องและเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) คือ ผู้เรียนต้องทำกิจกรรมตลอดเวลาไม่ได้นั่งฟังการบรรยายอย่างเดียว

1.1.3 มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

1.1.4 ปฏิสัมพันธ์ที่มีทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ ออกไปอย่างกว้างขวาง

1.1.5 การเรียนรู้อาศัยการสื่อสารทุกรูปแบบ เช่น การพูดหรือการเขียน การวาดรูป การแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยนการวิเคราะห์และการสังเคราะห์การเรียนรู้

1.2 องค์ประกอบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

Kolb (1984 อ้างถึงใน กรมสุขภาพจิต, ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบดังนี้ ประสบการณ์ (Experience) การสะท้อน/อภิปราย (Reflection/Discussion) ความคิดรวบยอด (Concept) การทดลอง/ประยุกต์แนวคิด (Experimentation/Application) ซึ่งสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

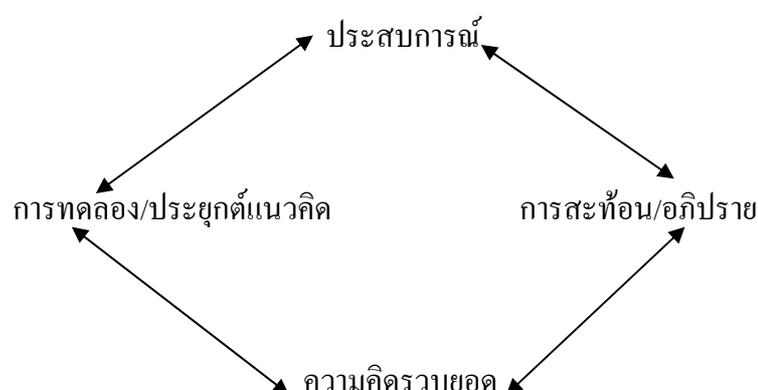
1.2.1 ประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนพยายามกระตุ้นให้นักเรียนนำประสบการณ์เดิมออกมาใช้ในการเรียนและแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อน ๆ

1.2.2 การสะท้อน/อภิปราย เป็นขั้นตอนที่นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกแลกเปลี่ยนกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้ที่กำหนดประเด็นวิเคราะห์ วิจารณ์ ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนรู้ถึงความคิด ความรู้สึกของผู้อื่นที่แตกต่างไปช่วยให้เกิดความรู้กว้างขวาง และผลสรุปจากการสะท้อนและอภิปราย จะทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลาย และนักเรียนได้เรียนรู้จักการทำงานเป็นทีม

1.2.3 ความคิดรวบยอดเป็นขั้นตอนการสร้างความเข้าใจและนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอดอาจเกิดขึ้นโดยนักเรียนเป็นฝ่ายเริ่มหรือผู้สอนอาจนำทางแล้วนักเรียนสานต่อจนความคิดนั้นสมบูรณ์เป็นความคิดรวบยอด

1.2.4 การทดลอง/ประยุกต์แนวคิดเป็นขั้นตอนที่นักเรียนนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของนักเรียนต่อไป

จาก 4 องค์ประกอบข้างต้นเขียนเป็นวงจรได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ทิศทางและองค์ประกอบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

ที่มา: วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542: 43)

จากภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 จะเป็นไปอย่างพลวัตโดยอาจเริ่มต้นที่จุดใดจุดหนึ่งและเคลื่อนย้ายไปมาระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนจึงอาจเริ่มต้นที่จุดใดจุดหนึ่งก่อนก็ได้

2. การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม เป็นวิธีการสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในทุก ๆ องค์ประกอบ จากการเอื้ออำนวยให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนและแบ่งปันประสบการณ์ได้สะท้อนความคิดตลอดจนได้ทดลองและประยุกต์แนวคิด ซึ่งกระบวนการกลุ่มจะช่วยทำให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมสูงสุดและทำให้บรรลุผลงานสูงสุด ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม

ที่มา: วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542: 43-44)

2.1 การมีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum Participation) ของผู้เรียนขึ้นอยู่กับ การออกแบบกลุ่ม ซึ่งมีตั้งแต่กลุ่มเล็กที่สุด คือ 2 คน จนกระทั่งกลุ่มใหญ่ กลุ่มแต่ละประเภทมีข้อดีและข้อจำกัด ต่างกัน นักเรียนทุกคนควรมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของแต่ละองค์ประกอบ ฉะนั้นผู้สอนจึงต้องพิจารณาตามจำนวนนักเรียน

การออกแบบกลุ่มเพื่อการมีส่วนร่วมสูงสุด ผู้สอนต้องพิจารณาออกแบบกลุ่ม ให้เหมาะสมกับนักเรียนและกิจกรรมในแต่ละองค์ประกอบของการเรียนรู้ กลุ่มแต่ละประเภท มีข้อบ่งชี้และข้อจำกัด ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การออกแบบกลุ่มเพื่อการมีส่วนร่วมสูงสุด

ประเภทกลุ่ม	ลักษณะกิจกรรมกลุ่ม	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่ม 2 คน (Pair Group)	นักเรียนจับคู่กันทำ กิจกรรมที่ได้รับ มอบหมาย	ทุกคนได้มีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น/ นำเสนอประสบการณ์ หรือฝึกปฏิบัติโดยทำ พร้อม ๆ กันใช้เวลาไม่มาก	ขาดความหลากหลาย ทางความคิดและ ประสบการณ์ เพราะเป็นการ แลกเปลี่ยนกัน เพียง 2 คน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเภทกลุ่ม	ลักษณะกิจกรรมกลุ่ม	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่ม 3 คน (Triad Group)	นักเรียนจับกลุ่ม 3 คน แต่ละคนมีบทบาทที่ชัดเจนอาจหมุนเวียนบทบาทกันได้	ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามบทบาท และสามารถเรียนรู้ได้ครบทุกบทบาท	ขาดความหลากหลายและความสะดวกสบายไปบ้าง อาจใช้เวลามากในการสลับบทบาท
กลุ่มย่อย ระดมสมอง (Buzz Group)	เป็นการรวมกลุ่ม 3-4 คน ใช้วิธีรวมง่าย ๆ เช่น นั่งใกล้ ๆ กัน ก็หันหน้าเข้าหากันเพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกัน	นักเรียนในแต่ละกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันในระยะเวลาสั้นๆ โดยไม่ต้องการข้อสรุปหรือข้อสรุปไม่ลึกซึ้งมากนัก	ขาดความลึกซึ้ง เพราะไม่มีการอภิปรายกันมาก หรือลึกซึ้ง
กลุ่มเล็ก (Small Group)	เป็นการจัดกลุ่ม 5-6 คน ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนคล่อง	นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอภิปรายอย่างลึกซึ้งจนได้ข้อสรุป	ใช้เวลามากถ้ามีการกำหนดบทบาททุกคน จะมีส่วนร่วมตามบทบาทที่กำหนด แต่ถ้าไม่มีบางคนอาจมีส่วนร่วมน้อย
กลุ่มไขว้ (Cross-over Group)	เป็นการจัดกลุ่ม 2 ชั้นตอน โดยแยกให้นักเรียนทำกิจกรรมเฉพาะบางกลุ่ม จนมีความเชี่ยวชาญ จากนั้นจึงให้นักเรียนจากแต่ละกลุ่มมารวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อบูรณาการ	เพื่อให้นักเรียนใช้ศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้นักเรียนจะมีส่วนร่วมและได้เนื้อหา	ใช้เวลามากอาจมีความรู้ที่ตกหล่น

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเภทกลุ่ม	ลักษณะกิจกรรมกลุ่ม	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่มแบ่งย่อย (Subgroup)	เป็นการจัดกลุ่ม 2 ขั้นตอน จากกลุ่ม 8–12 คน แบ่งเป็น กลุ่มย่อย 1–4 กลุ่ม เพื่อให้ ทำงานกลุ่มละอย่าง (ที่ไม่เหมือนกัน) จากนั้นจึง ให้กลุ่มย่อยมารวมกันเพื่อ บูรณาการ	ไม่มีวิทยากรประจำ กลุ่มย่อยหลังแบ่งกัน ทำงานแล้วจะมาสรุป ความเห็นในกลุ่มใหญ่	ในการทำงาน กลุ่มใหญ่ต้องใช้ วิทยากรประจำ กลุ่มช่วยดำเนินการ เพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์
กลุ่มพีรามิด (Pyramid Group)	รวบรวมความคิดเห็นเริ่ม จากกลุ่ม 2–4 คนขึ้นไปเป็น ชั้น ๆ จนครบทั้งชั้น	สร้างความตระหนักและ ความเข้าใจในความรู้สึก นึกคิดของแต่ละกลุ่ม หรือฝ่าย	ขาดข้อสรุปหรือ ความลึกซึ้ง

ที่มา: วัฒนาพร ระจับทุกซ์ (2542: 44-45)

การที่ผู้สอนออกแบบกลุ่มที่หลากหลายให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมในแต่ละชั่วโมงสอน จะทำให้นักเรียนได้เกิดการมีส่วนร่วมตามลักษณะกลุ่มแต่ละประเภท การทำกิจกรรมกลุ่มช่วยให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้มาก มีการเคลื่อนไหวในการเรียนรู้ตลอดเวลา ทำให้นักเรียนมีความตื่นตัวในการเรียนรู้และสนใจอย่างต่อเนื่อง การออกแบบกลุ่มให้มีประสิทธิภาพมีหลักที่ผู้สอนควรพิจารณา ดังนี้

ก. ความยากง่ายในการมีส่วนร่วม

กลุ่ม 2 คนมีส่วนร่วมได้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ข. ความลึกซึ้งของการแสดงความคิดเห็นหรือผลงาน

กลุ่มเล็กสมาชิกแสดงความคิดเห็นได้ลึกซึ้งกว่ากลุ่มที่มีขนาดเล็กลงมา

ค. การจัดสรรบทบาทของนักเรียนในการเข้ากลุ่มแต่ละประเภท

- 1) ไม่มีการกำหนดบทบาทในกลุ่ม 2 คน, กลุ่มย่อยระดมสมองและกลุ่มใหญ่
- 2) มีการกำหนดบทบาทในกลุ่ม 3 คน และกลุ่มเล็ก

2.2 การบรรลุงานสูงสุด (Maximum Performance) แม้ผู้สอนจะออกแบบกลุ่มให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม แต่สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มนักเรียนบรรลุงานสูงสุดได้ คือ การออกแบบงานซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้สอนจะต้องจัดทำเป็นใบงานที่กำหนดให้กลุ่มนักเรียนทำกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแผนการสอน

การออกแบบงานเพื่อบรรลุงานสูงสุดมีองค์ประกอบที่สำคัญของการกำหนดงาน 3 ประเภท คือ

ก. การกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจนว่าจะให้นักเรียนแบ่งกลุ่มอย่างไรเพื่อทำอะไร ใช้เวลานานแค่ไหน เมื่อบรรลุงานแล้วจะให้ทำอย่างไรต่อ เช่น เตรียมนำเสนอผลงาน หน้าห้องเรียน

ข. การกำหนดบทบาทของกลุ่มหรือสมาชิกให้ชัดเจนโดยทั่วไปกำหนดบทบาทในกลุ่มย่อยควรให้แต่ละกลุ่มมีบทบาทที่แตกต่างกัน เมื่อนำมารวมในกลุ่มใหญ่จะเกิดการขยายการเรียนรู้ทำให้ใช้เวลาในการเรียนรู้และไม่น่าเบื่อ การกำหนดบทบาทแต่ละกลุ่มให้ทำกิจกรรมยังรวมถึงการกำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่มด้วย เช่น เล่นบทบาทสมมติ เป็นผู้สังเกตการณ์หรือเป็นตัวแทนกลุ่มในการนำเสนอผลการทำงานกลุ่ม

ค. กำหนดโครงสร้างของงานที่ชัดเจนบอกรายละเอียดของกิจกรรมและบทบาท โดยทำเป็นใบงานมอบให้กับกลุ่ม หรือใบชี้แจง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ใบงาน เป็นข้อความกำหนดงานที่มีรายละเอียด เพื่อให้ให้นักเรียนซึ่งส่วนใหญ่จะทำงานในกลุ่มเล็กหรือกลุ่มย่อยระดมสมองทำงานกลุ่มได้สำเร็จ ผลงานที่ได้จากการทำงานตามที่กำหนดในใบงานจะเป็นข้อสรุปที่มีความลึกซึ้งซึ่งจะไปตามประเด็นที่ผู้สอนต้องการ ใบงานใช้มากในกิจกรรมขององค์ประกอบสะท้อน/อภิปราย และการทดลอง/ประยุกต์แนวคิด มีผลอย่างมากต่อการที่นักเรียนจะทำงานได้สำเร็จในเวลาที่กำหนด ตรงตามวัตถุประสงค์

2) ใบชี้แจง เป็นคำชี้แจงในการทำกิจกรรมกลุ่ม มีรายละเอียดไม่มากนักจึงไม่จำเป็นต้องจัดทำเป็นใบงาน ผู้สอนอาจเขียนกระดานหรือแผ่นใสให้นักเรียนอ่านพร้อมกันใช้มากในกิจกรรมขององค์ประกอบประสบการณ์หรือการประยุกต์แนวคิด ใบชี้แจงที่ดีควรมีลักษณะ

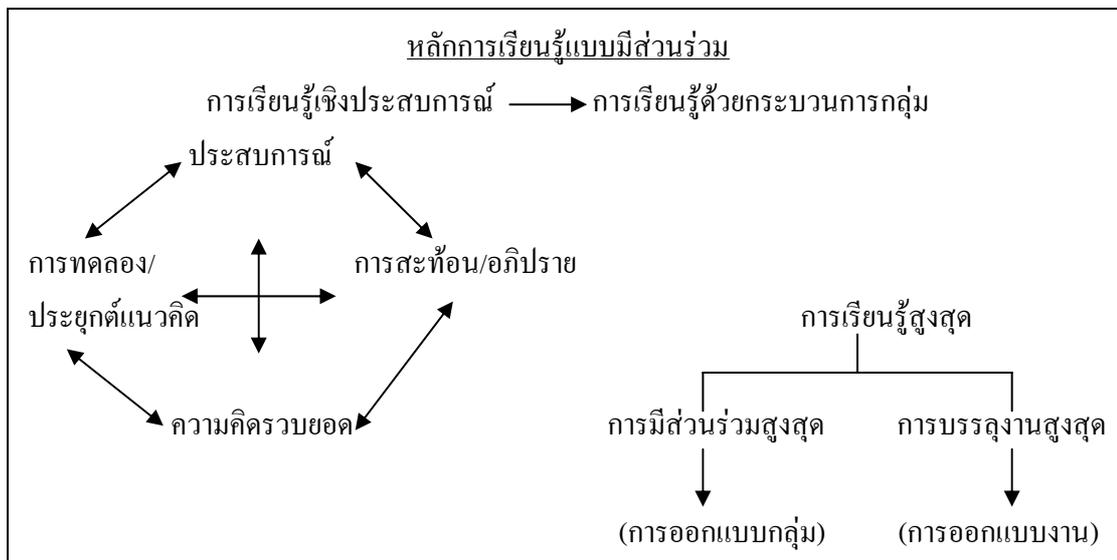
ข้อความสั้นกะทัดรัดได้ใจความและกำหนดกิจกรรมตรงกับองค์ประกอบ เช่น ให้นักเรียนได้นำเสนอประสบการณ์ หรือได้ประยุกต์ความคิดรวบยอด

ง. การออกแบบใบงาน หรือใบชี้แจง การที่จะให้กลุ่มทำงานได้สำเร็จ โดยมีกรอบการทำงานที่ชัดเจน หรือสร้างเป็นตารางการวิเคราะห์ให้กลุ่ม

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มก่อให้เกิดความประสพผลสำเร็จทางการเรียนได้สูงสุด เพราะเป็นการศึกษาจากประสบการณ์จริงโดยนักเรียนได้เรียนรู้ ได้ปฏิบัติจริง ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นอันทำให้การเรียนรู้ต่าง ๆ เต็มไปด้วยความสนุกสนานเป็นผลให้นักเรียนจดจำได้นาน สามารถเข้าสังคมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 39) ได้กล่าวถึงหลักการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. เป็นการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน โดยให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด เพราะการเข้าร่วมและมีบทบาทในการเรียน จะช่วยให้นักเรียนมีความพร้อมมีความกระตือรือร้น และมีความสุขในการเรียน
2. เป็นการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุดกลุ่มจะเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญที่จะฝึกให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถปรับตัวและทำงานเข้าด้วยกันได้
3. เป็นการสอนที่ยึดหลักการค้นพบและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตัวของนักเรียนเองโดยครูเป็นผู้จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนพยายามค้นหา และพบคำตอบด้วยตนเองอันจะทำให้ให้นักเรียนจดจำได้ดีและจำได้นาน
4. เป็นการสอนที่ให้ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่าง ๆ ครูจะต้องให้ความสำคัญของกระบวนการต่าง ๆ ในการแสวงหาคำตอบไม่ใช่มุ่งอยู่ที่คำตอบโดยไม่คำนึงถึงกระบวนการและวิธีที่ได้มาซึ่งคำตอบ

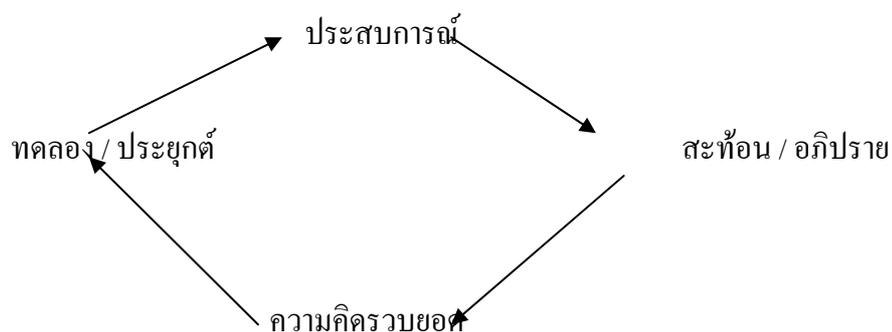
จากการศึกษาหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถนำมาเขียนเป็นภาพได้ดังภาพที่ 5

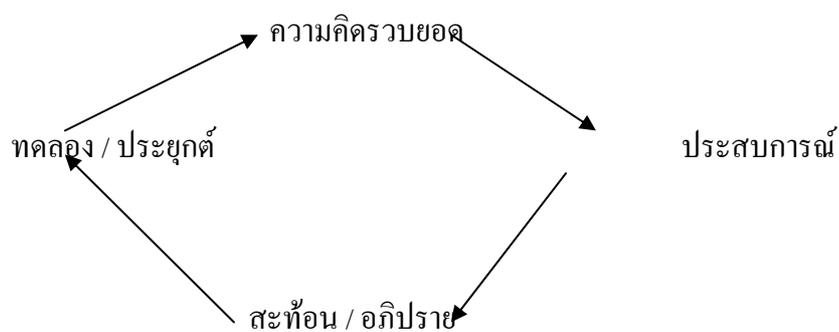
ภาพที่ 5 หลักของการเรียนแบบมีส่วนร่วม
ที่มา: กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป: 9)

การสอนความรู้โดยยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

กรมสุขภาพจิต (2541: 8, ม.ป.ป: 25-27) ได้กล่าวถึงการสอนความรู้ที่ยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้การสอนความรู้ (Knowledge) เป็นการสอนเพื่อทบทวนพัฒนาต่อยอดความรู้เดิมหรือการให้ความรู้ใหม่ที่นักเรียนสามารถนำความรู้ใหม่ไปผนวกกับประสบการณ์เดิมเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนางาน หรือแก้ปัญหาในการทำงาน นักเรียนจะผ่านขั้นตอนของการเรียนรู้คือ รู้ เข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ โดยเริ่มจากองค์ประกอบประสบการณ์ หรือความคิดรวบยอดดังภาพที่ 6 และภาพที่ 7

ภาพที่ 6 การสอนความรู้โดยเริ่มจากองค์ประกอบประสบการณ์
 ที่มา: กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป: 25)

ภาพที่ 7 การสอนความรู้โดยเริ่มจากองค์ประกอบความคิดรวบยอด
 ที่มา: กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป: 26)

จากองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมในแต่ละองค์ประกอบเพื่อให้เกิดความรู้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 องค์ประกอบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและลักษณะการสอนความรู้แบบมีส่วนร่วม

องค์ประกอบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	ลักษณะการสอนความรู้แบบมีส่วนร่วม
ประสบการณ์	ผู้สอนตั้งคำถามโดยใช้ใบชี้แจงให้นักเรียน ได้นำเสนอหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์เดิม ของนักเรียน
สะท้อน/อภิปราย	แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 5 – 6 คน ทำกิจกรรม ตามใบงาน คือ อภิปรายตามประเด็นและเวลา ที่กำหนด และตัวแทนนำเสนอผลการอภิปราย
ความคิดรวบยอด	ผู้สอน สรุปผลการนำเสนอของนักเรียนแต่ละกลุ่ม และบรรยายความคิดรวบยอด
การทดลอง / ประยุกต์แนวคิด	แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 5 – 6 คน ทำกิจกรรม ตามใบชี้แจง ประยุกต์ความรู้ที่เกิดขึ้นโดยการ มอบหมายให้นักเรียนช่วยกันทำกิจกรรม เช่น จัดบอร์ด เขียนคำขวัญ เขียนเรียงความ

ที่มา: กรมสุขภาพจิต (2541: 8) (ม.ป.ป: 27)

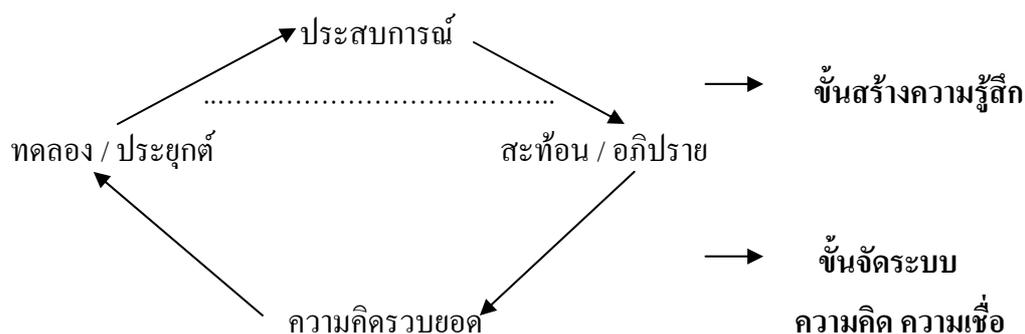
อย่างไรก็ตามในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความรู้โดยยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมนั้นผู้สอนอาจพิจารณาจากเนื้อหาที่จะใช้ในการสอน แล้วพิจารณาองค์ประกอบว่าจะเริ่มจากองค์ประกอบใดก่อน ซึ่งสามารถเริ่มจากองค์ประกอบประสบการณ์ หรือองค์ประกอบความคิดรวบยอดก็ได้ แต่ในการจัดกิจกรรมต้องจัดให้ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ

การสอนเจตคติโดยยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

กรมสุขภาพจิต (2541: 9-10, ม.ป.ป: 28-32) ได้กล่าวถึงการสอนเจตคติที่ยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้การสอนเจตคติ (Attitude) เป็นการปรับเปลี่ยนหรือเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้สึก ความคิด ความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การสอนเพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีของนักเรียนให้มีต่อโรงเรียน หน้าที่ที่ปฏิบัติจึงมีความจำเป็นเพราะถ้าบุคคลมีเจตคติที่ดีแล้วแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมที่ดีย่อมเกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับ อากรณี ใจเที่ยง (2546: 65) ได้กล่าวถึงลักษณะการสอนเจตคติ สรุปได้ว่าการสอนเจตคติผู้สอนควรส่งเสริมให้นักเรียนเกิดเจตคติ

ทางบวกต่อตนเองต่อบุคคลอื่น ๆ ต่อการเรียนขณะเดียวกันผู้สอนก็สร้างให้นักเรียนเกิดเจตคติทางลบต่อสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

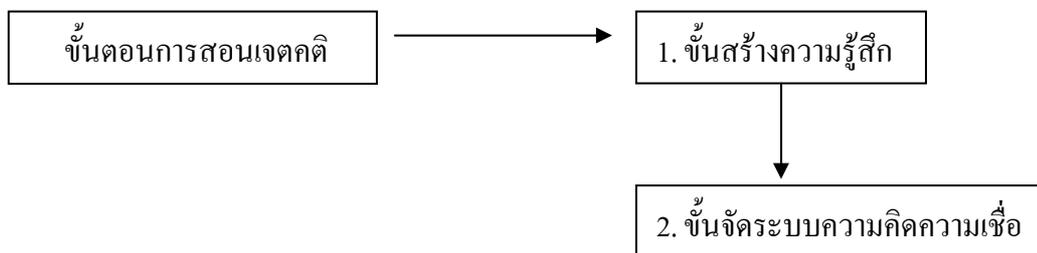
ดังนั้นกระบวนการในการสอนเจตคติโดยยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมให้ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 การสอนเจตคติโดยเริ่มจากองค์ประกอบประสบการณ์

ที่มา: กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป: 28)

เจตคติประกอบด้วย ความคิด ความเชื่อ และความรู้สึก ดังนั้นผู้สอนจึงต้องจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างและปรับเปลี่ยน กล่าวคือในการจัดกิจกรรมองค์ประกอบประสบการณ์จะเป็นขั้นการสร้างความรู้สึก ส่วนการสะท้อน/อภิปราย จะเป็นขั้นตอนการจัดระบบความคิด ความเชื่อ เกิดความคิดรวบยอดที่ปรับเปลี่ยนไป และนำไปทดลอง/ประยุกต์ใช้ในองค์ประกอบสุดท้าย ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 ขั้นตอนการสอนเจตคติ

ที่มา: กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป: 29)

ขั้นตอนการสอนเจตคติ

1. ขั้นสร้างความรู้สึกลักษณะของกิจกรรมจะเป็นกิจกรรมที่กระตุ้น หรือโน้มน้าวให้นักเรียนเกิดอารมณ์ ความรู้สึก เพื่อนำไปสู่การจัดระบบความคิด ความเชื่อ และสร้างเป็นเจตคติ หรือปรับเปลี่ยนเจตคติเดิมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ สิ่งที่สำคัญในกิจกรรมสร้างความรู้สึกลือหรือกิจกรรม ดังนี้

1.1 ลือ เป็นเรื่องราวที่เรียบเรียงจากเรื่องจริง หรือสมมุติขึ้น โดยการจัดทำเป็นรูปแบบต่าง ๆ เช่น กรณีศึกษา บทความ บันทึก จดหมาย ซึ่งทำเป็นบทอ่าน (Script) หรือบันทึกเป็นแถบเสียง วีดิทัศน์ เพื่อความสะดวกในการใช้และมีประสิทธิภาพในการสร้างความรู้สึกลือแต่ละประเภทมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดต่างกัน ดังต่อไปนี้

1.1.1 บทสำหรับอ่าน (Script) สะดวกใช้แต่ต้องอาศัยความสามารถของผู้สอนในการใส่อารมณ์ ใช้น้ำเสียง และจังหวะเพื่อช่วยให้เกิดความรู้สึกลือ

1.1.2 แถบเสียง จัดทำโดยใช้เสียงอ่าน หรือพูดประกอบดนตรีอาจใช้เสียงนักพากย์มืออาชีพจะช่วยให้เกิดความรู้สึกลือได้ดี แต่ต้องใช้เครื่องเล่นเทป

1.1.3 วีดิทัศน์ เสียงและภาพจะช่วยเร้าความรู้สึกลือได้ดีกว่าลือแบบอื่น แต่อาจจะมีปัญหาทางเทคนิค เช่น ความชัดเจนของภาพและเสียง ขนาดของจอกับห้องหรือจำนวนผู้เรียน

1.2 กิจกรรม ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกระตุ้นหรือสร้างความรู้สึกลือได้ โดยใช้กิจกรรมดังต่อไปนี้

1.2.1 ละคร เป็นเรื่องสั้น ๆ โดยเขียนบทให้นักเรียนเตรียมการแสดงก่อน กิจกรรมนี้นักเรียนจะให้ความสนใจมาก ความสำคัญอยู่ที่ผู้เล่น และบทละครต้องสร้างอารมณ์ละครที่ดีไม่ควรมีหลายฉาก แต่ละฉากควรจะสั้น ทั้งนี้เพื่อให้เล่นง่ายชวนติดตามและใช้เวลาไม่มาก

1.2.2 ละครวิทย์ นักเรียนสามารถแสดงได้ง่าย ๆ โดยใช้ฉากกั้นให้
นักเรียนอ่านหรือสนทนาตามบทที่เตรียมไว้ ใส่อารมณ์ ความรู้สึกตามบทโดยไม่ต้องแสดง

1.2.3 หุ่นกระบอกใช้ได้ดีในกลุ่มนักเรียนที่เป็นเด็ก เล่นเกี่ยวกับเรื่องที่
ตัวละครแสดงออกได้ยาก สามารถสร้างบทให้ซับซ้อนได้กว่าละครเพราะมีผู้พากย์ต่างหาก

1.2.4 กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การเลือกกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีเนื้อหา
เชื่อมโยงกับเจตคติที่ต้องการจะช่วยสร้างความตระหนัก และสามารถเชื่อมโยงไปสู่ระบบความคิด
ความเชื่อได้ดี

1.2.5 กิจกรรมอื่น ๆ เช่น โด้วาที การต่อเรื่อง การแสดงบทบาทสมมุติ
การใช้จินตนาการหากจัดให้เข้ากับจุดประสงค์ที่กระตุ้นความรู้สึกและเหมาะสมกับนักเรียน
ก็จะช่วยให้สร้างและเปลี่ยนแปลงเจตคติได้

การจัดกิจกรรมขึ้นสร้างความรู้สึก มีกิจกรรมหลัก 2 ข้อที่ผู้สอนต้องจัดให้นักเรียน
คือ การกระตุ้นความรู้สึก และการเปิดเผยตนเอง ซึ่งเป็นการดึงประสบการณ์เดิม ความคิดเห็น
ความรู้สึกที่นักเรียน มีต่อเหตุการณ์ หรือพฤติกรรมตามสื่อซึ่งมีอยู่หลากหลาย เช่น รู้สึกสงสาร
ตำหนิ ไม่ชอบ ไม่เห็นด้วย เห็นด้วย การให้นักเรียนได้เปิดเผยตนเองสามารถปฏิบัติได้ดังนี้

ก. การให้นักเรียนเล่าความรู้สึกโดยตรง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ข. การให้นักเรียนสมมุติตนเองเป็นบุคคลในเรื่อง เพื่อให้เกิดประสบการณ์ของ
ความเห็นใจและเข้าใจเหมือนกับเป็นบุคคลคนนั้น

ค. การเขียนแล้วแลกเปลี่ยนกันเอง เหมาะสำหรับนักเรียนที่ไม่กล้าแสดงออก
วิธีการนี้สามารถทำได้ 2 รูปแบบ

1) รูปแบบที่ 1 นักเรียนเขียนแล้วอ่านให้เพื่อนในห้องฟัง

2) รูปแบบที่ 2 นักเรียนแต่ละคนเขียนความรู้สึก ความคิดเห็นโดยไม่ต้องลงชื่อ แล้วสลับกันทั้งห้อง หลังจากนั้นนักเรียนแต่ละคนอ่านให้เพื่อนในห้องฟัง

2. ขั้นจัดระบบความคิดความเชื่อ กิจกรรมในการจัดระบบความคิดความเชื่อจะต้องอาศัยกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมสูงสุด ความคิดเห็นและเหตุผลที่แตกต่างกันของสมาชิกในกลุ่มจะช่วยให้ระบบความคิดความเชื่อของนักเรียนปรับเปลี่ยนไป การจัดกิจกรรมเพื่อจัดระบบความคิดความเชื่อมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 การสะท้อนความคิดและอภิปราย โดยใช้กลุ่มเล็ก (5 – 6 คน) หรือกลุ่มย่อยระดมสมอง (3 – 4 คน) เพราะนักเรียนจะได้แสดงความรู้สึกและความคิดเห็นได้หลากหลาย และมีส่วนร่วมได้ดีจากผลการทำงานในกลุ่มเล็ก สมาชิกแต่ละกลุ่มนำไปสรุปในกลุ่มใหญ่อีกครั้งหนึ่ง การอภิปรายแม้จะสนับสนุนให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น แต่ก็ต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นด้วย ในการอภิปรายถ้าข้อขัดแย้งมีน้อยจะทำให้เจตคติไม่ยั่งยืน ผู้สอนจึงควรกระตุ้นให้เกิดประเด็นขัดแย้งโดยการกำหนดกิจกรรมและประเด็นในใบงาน

2.2 ความคิดรวบยอดจากการสะท้อนความคิดและอภิปรายร่วมกันทำให้เกิดความคิดรวบยอดในเนื้อหา นักเรียนจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดความเชื่อมากขึ้น หรือแตกต่างออกไป ผู้สอนจึงควรสรุปให้นักเรียนได้เข้าใจถึงความคิดรวบยอดของเจตคติที่มีแตกต่างกัน และควรกล่าวถึงผลของการมีเจตคติแต่ละอย่าง

2.3 การทดลอง / ประยุกต์ ผู้สอนจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้ทดลองใช้ความคิดรวบยอด โดยใช้กลุ่มประเภทต่าง ๆ มอบหมายการทำกิจกรรมโดยใช้ใบชี้แจง เช่น กำหนดให้นักเรียนกลุ่มละ 5-6 คน ช่วยกันเขียนคำขวัญเชิญชวนให้นักเรียนในโรงเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน

จากองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สามารถนำไปจัดเป็นกิจกรรมในแต่ละองค์ประกอบเพื่อให้เกิดเจตคติ ดังตารางที่ 3

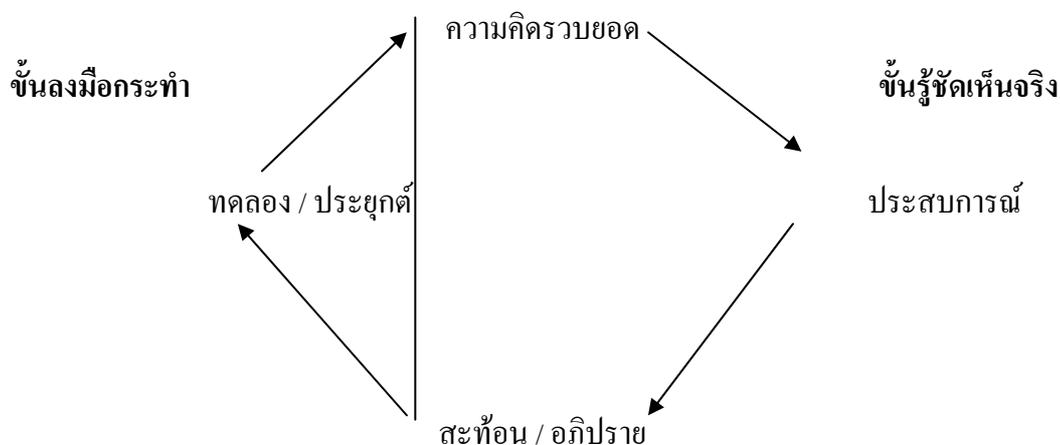
ตารางที่ 3 องค์ประกอบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและลักษณะการสอนเจตคติแบบมีส่วนร่วม

องค์ประกอบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	ลักษณะการสอนเจตคติแบบมีส่วนร่วม
ขั้นสร้างความรู้สึกร่วม ประสบการณ์	ผู้สอนนำเสนอสื่อ / กิจกรรมเพื่อสร้างความรู้สึกร่วม ให้นักเรียนรู้สึกร่วมกับเรื่องที่น่าสนใจ เช่น วิดีทัศน์ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วม
ขั้นจัดระบบความคิดความเชื่อ สะท้อนความคิด / อภิปราย	ผู้สอนแบ่งกลุ่มนักเรียน (กลุ่มย่อย 5-6 คน) ให้แต่ละ กลุ่มทำกิจกรรมตามใบงานคืออภิปรายประเด็น ที่ทำให้เกิดความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่แตกต่าง
ความคิดรวบยอด	ตัวแทนกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการอภิปราย ซึ่งจะได้ความคิดความเชื่อและความรู้สึกที่ หลากหลาย ผู้สอนสรุปสิ่งที่ได้จากกลุ่มย่อยและ บทความเพิ่มเติม
ทดลอง / ประยุกต์	นักเรียนแต่ละกลุ่ม ช่วยกันทำกิจกรรมที่เป็นการ ประยุกต์ความคิดรวบยอดของเจตคติที่เกิดขึ้น เช่น ช่วยกันเขียนคำขวัญเชิญชวน การจัดบอร์ด การเขียนบทความเชิญชวนต่าง ๆ

ที่มา: กรมสุขภาพจิต (2541: 10, ม.ป.ป: 32)

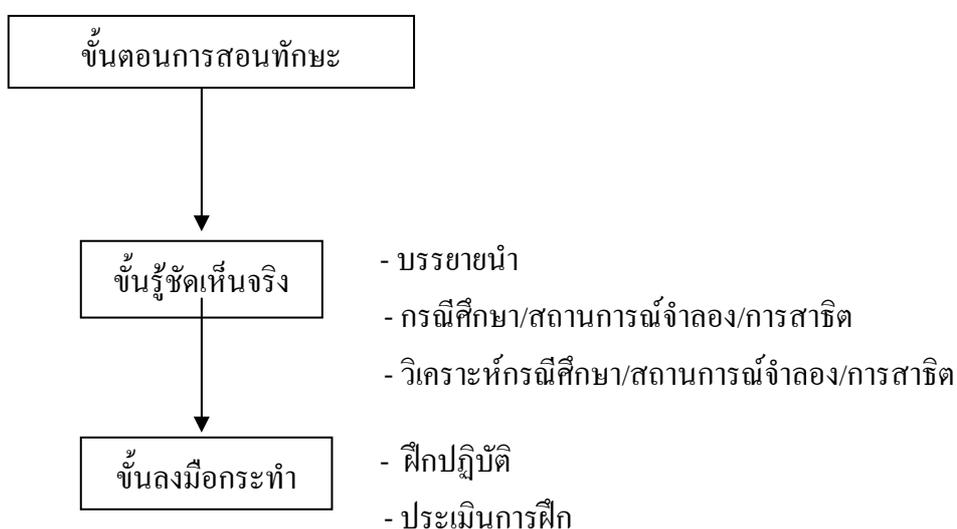
การสอนทักษะโดยยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

กรมสุขภาพจิต (2541: 11-12, ม.ป.ป: 33-36) ได้กล่าวถึงการสอนทักษะที่ยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้การสอนทักษะเป็นการสอนที่ผู้สอนต้องทำให้นักเรียนมีความเข้าใจอย่างชัดเจนและฝึกฝนลงมือกระทำ นักเรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติในสถานการณ์ใกล้ตัว ซึ่งผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการสอนทักษะแบบมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ทั้ง 4 องค์ประกอบ ดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 การสอนทักษะ โดยเริ่มจากองค์ประกอบความถี่รวบยอด
ที่มา: กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป: 33)

การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดทักษะ ซึ่งทักษะนั้น เป็นความสามารถที่คนเราไม่เคยมีมาก่อนแต่ได้เรียนรู้จนกระทั่งทำได้อย่างชำนาญ ดังนั้นการสอนทักษะจึงมี 2 ขั้นตอน ดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 ขั้นตอนการสอนทักษะ
ที่มา: กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป: 34)

1. ขั้นรู้ชัดเห็นจริงเป็นขั้นตอนที่มุ่งให้นักเรียนรับรู้วาทักษะเหล่านั้นมีความสำคัญ และฝึกฝนได้อย่างไร ประกอบด้วยองค์ประกอบการเรียนรู้ 3 องค์ประกอบคือ ความคิดรวบยอด ประสบการณ์และการสะท้อนความคิด และอภิปราย ดังนี้

1.1 องค์ประกอบความคิดรวบยอด เกิดขึ้นโดยการบรรยายนำ ประกอบกับการยกตัวอย่างและให้นักเรียนร่วมอภิปรายถึงความสำคัญ และวิธีการฝึกทักษะนั้น ๆ

1.2 องค์ประกอบประสบการณ์ ผู้สอนอาจใช้กรณีศึกษาหรือสถานการณ์จำลองให้นักเรียนคิดใช้ทักษะดังกล่าวหรือใช้การสาธิต ซึ่งอาจให้นักเรียนมีส่วนร่วมได้ การสาธิตจะช่วยให้ นักเรียนเห็นจริงเป็นลำดับขึ้นอย่างชัดเจน

1.3 องค์ประกอบการสะท้อนและอภิปราย ผู้สอนอาจให้นักเรียนจัดกลุ่มย่อย หรือกลุ่มระดมสมอง เพื่อหากฎเกณฑ์

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้ง 3 องค์ประกอบ สามารถจัดเปลี่ยนลำดับได้ตามความเหมาะสม ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะดำเนินเป็นขั้นตอนดังนี้

1) การบรรยายนำ เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนให้เกิดความน่าสนใจและให้ข้อมูล หรือความรู้ที่จำเป็นใช้การมีส่วนร่วมจากนักเรียน โดยการตั้งคำถามหรือยกตัวอย่างที่ใกล้ตัวแล้ว ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น

2) ประสบการณ์ ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมที่นักเรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ได้โดยใช้สื่อดังนี้

2.1) กรณีศึกษา ผู้สอนนำเสนอกรณีศึกษาให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับกรณีศึกษา

2.2) สถานการณ์จำลอง ผู้สอนกำหนดโจทย์เป็นสถานการณ์จำลองโดย ผู้สอนอาจเป็นผู้แสดง หรือให้นักเรียนมีโอกาสร่วมด้วยจุดประสงค์สำคัญอยู่ที่การอภิปรายและ สอนประกอบสถานการณ์จำลอง

2.3) การสาธิตโดยแสดงบทบาทสมมุติ อาจให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสาธิต เช่น นักเรียนแสดงเป็นนักเรียนและผู้สอนเป็นคุณครู หรืออาจจะให้นักเรียนแสดงทั้งหมดโดยผู้สอนจะซ้อมบทให้ หลังจากการแสดงบทบาทสมมุติแล้ว ผู้สอนจะนำบทสนทนา ขึ้นกระดานหรือแผ่นใสเพื่ออภิปราย และสอนประกอบบทสนทนา

3) การอภิปรายในกลุ่มเล็ก เพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์จากสถานการณ์จำลองหรือจากการสาธิต เพื่อให้เข้าใจชัดเจนถึงขั้นตอนและวิธีการในแต่ละขั้นตอน

2. ขั้นลงมือกระทำ เป็นขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติตามที่ได้เรียนรู้จากขั้นตอนรู้ชัดเห็นจริง ประกอบด้วยการประยุกต์แนวคิด โดยให้นักเรียนฝึกใช้ทักษะโดยใช้บทบาทสมมุติ (Role play) หรือการซ้อมบท (Rehearsal play) เป็นกิจกรรมหนักและมีการฝึกซ้ำ โดยผลัดกันแสดงบทบาทจนชำนาญ ซึ่งผู้สอนต้องมีทักษะในการใช้สถานการณ์จำลอง และการสาธิต เพื่อให้นักเรียนเห็นจริงตลอดจนทักษะในการฝึกบทบาทสมมุติและประเมินผลการฝึก กิจกรรมขั้นลงมือกระทำ มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การฝึกปฏิบัติ ทำได้โดยฝึกบทบาทสมมุติ และการฝึกซ้อมบท

2.1.1 การฝึกบทบาทสมมุติเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการฝึกทักษะ โดยสมมุติตัวละครและสถานการณ์ขึ้น เพื่อให้นักเรียนสมมุติตัวเองเป็นตัวละครตามโจทย์ ดังนั้นต้องกำหนดโจทย์ให้ชัดเจน คือ สถานการณ์ บทบาทของตัวละคร และบทบาทของผู้สังเกตการณ์ การฝึกบทบาทสมมุติอาจใช้กลุ่ม 2 คน กลุ่ม 3 คน หรือกลุ่มเล็ก 5 – 6 คน ยิ่งกลุ่มมีคนมากขึ้นก็จะมีการเรียนรู้กันเองมากขึ้นจากการอภิปรายกลุ่มและจะใช้เวลามากกว่าจะฝึกได้ทั่วถึง

2.1.2 การฝึกซ้อมบท เป็นการให้นักเรียนฝึกเป็นตัวของนักเรียนเอง ในสถานการณ์ที่กำหนด

ความแตกต่างระหว่างการฝึกบทบาทสมมติ และการฝึกซ้อมบท มีดังนี้

- 1) การฝึกบทบาทสมมติ จะตั้งโจทย์โดยการสมมติ ทั้งสถานการณ์และตัวละครที่ให้นักเรียนแสดง เป็นการฝึกในสถานการณ์ที่ซับซ้อนกว่า เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นไม่บ่อย แต่มีความสำคัญ นักเรียนเคยได้ฝึกหาทางออก โดยมากจะฝึกในกลุ่มเล็ก
- 2) การฝึกซ้อมบท จะให้นักเรียนเล่นเป็นตัวของตัวเอง เมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งนักเรียนสามารถพูดหรือกระทำตามที่ตัวเองต้องการ เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับการฝึกทักษะที่ใช้ในสถานการณ์ที่นักเรียนพบได้เสมอ ๆ และสถานการณ์ไม่ซับซ้อน ฝึกได้ง่าย โดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม 2 หรือ 3 คน

2.2 การประเมินการฝึก เป็นกิจกรรมที่นักเรียนช่วยกันสะท้อนการฝึกปฏิบัติทักษะว่าเป็นไปตามขั้นตอนถูกต้องหรือไม่ เพราะเหตุใด รูปแบบการประเมินทำได้ 2 แบบ ดังนี้

2.2.1 นักเรียนประเมินกันเอง ผู้สอนต้องกำหนดในใบงานให้ชัดเจนว่าจะประเมินอย่างไร เช่น หลังการฝึกให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายว่า “ผู้ที่แสดงเป็นสมศรีทำได้ตามขั้นตอนหรือไม่ คำจตอบสนองอย่างไร ขั้นตอนไหนที่มีความยุ่งยากในการฝึกและในชีวิตจริงนำไปใช้ได้มากน้อยเพียงใด”

2.2.2 ผู้สอนช่วยประเมิน โดยใช้วิธีสุ่มให้นักเรียนออกมาแสดง ผู้สอนช่วยวิจารณ์ประกอบการขอความคิดเห็นจากนักเรียนในห้อง หรือผู้สอนอาจใช้วิธีสัมภาษณ์ หรือให้สมาชิกในกลุ่มเล่าถึงการสังเกตขณะฝึกแล้วผู้สอนให้ข้อเสนอแนะ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้ นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติและมีทักษะ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาจัดกิจกรรมการเรียนสอนเพื่อพัฒนาวินัยในตนเองทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งลักษณะของกิจกรรมจะเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับวินัย การให้นักเรียนได้ฝึกคิด และการฝึกทักษะ เพื่อให้นักเรียนนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

ประโยชน์ของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ช่วยให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจในคุณค่าของตนเองและนำคุณค่านั้นมาสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543: 58) สอดคล้องกับ สุเมธธา พรหมบุญ และคณะ (2541: 33-44) ซึ่งได้กล่าวถึง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการสอนที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ต้องสอนให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลายและยืดหยุ่น ได้เรียนรู้จากครู ผู้ปกครอง ชุมชน และสิ่งต่าง ๆ รอบตัว นักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ดังนั้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจึงมีคุณค่าที่โรงเรียนควรรนำมาใช้ดังนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในสังคมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา นักเรียนจึงต้องเรียนรู้วิธีที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
2. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยเตรียมนักเรียนให้พร้อมที่จะเผชิญกับชีวิตจริง เพราะลักษณะของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ทำกิจกรรมกลุ่ม ได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ ทักษะการบริหาร การจัดการ การเป็นผู้นำผู้ตาม และที่สำคัญเป็นการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียนมากที่สุดวิธีหนึ่ง
3. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนความเป็นประชาธิปไตย ฝึกการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ฝึกการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขช่วยให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ต่อครู ต่อสถานศึกษา และต่อสังคม
4. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยลดปัญหาทางวินัยในชั้นเรียน เพราะนักเรียนได้ฝึกฝนจนกระทั่งเกิดวินัยในตนเอง ผู้เรียนแต่ละคนจะได้รับการยอมรับจากครู จากเพื่อน ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดการยอมรับตนเอง เกิดความสุขในการอยู่ร่วมกับเพื่อน ๆ ปัญหาทางวินัยจึงลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด

5. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยให้เกิดสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยของนักเรียนทั้งชั้นสูงขึ้น การช่วยเหลือกันในกลุ่มเพื่อน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้อย่างยิ่ง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกรูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเรียนรู้ เริ่มตั้งแต่การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนเอง การนำประสบการณ์อภิปรายร่วมกัน สรุปเป็นความคิดรวบยอด และสามารถทดลอง/ประยุกต์ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการนำความรู้ไปใช้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงนำรูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมในโปรแกรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อพัฒนาวินัยในตนเองทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสุเหร่าสมอเซ จังหวัดฉะเชิงเทรา

แนวคิดเกี่ยวกับวินัยในตนเอง

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยขอเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

ความหมายของวินัยในตนเอง

มีนักการศึกษา และนักจิตวิทยาที่มีความสนใจเกี่ยวกับการมีวินัย ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเองไว้หลายทัศนะดังนี้

สุชา จันท์ธรม (2521: 96) ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเอง คือ กระบวนการหรือวิธีการควบคุมพฤติกรรมตนเอง โดยตนเป็นผู้แนะนำตนเองให้ประพฤติไปตามแนวทางที่เลือกที่ดี

ฉันทนา ภาคบงกช และคณะ (2539: 4) ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเอง หมายถึง คุณลักษณะทางจิตหรือจิตลักษณะและพฤติกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือข้อตกลง เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมโดยไม่ต้องได้รับการดูแลจากผู้อื่น เนื่องจากสามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองตามที่มุ่งหวังไว้ได้

โคทม อาริยา (2541: 94) ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเอง คือ คีต วิจรรย์ญาณ
จิตสำนึก ความละเอียดอ่อนบาร

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2541: 74) ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเอง สรุปได้ว่าการมีวินัย
ในตนเองเป็นสิ่งประเสริฐคนมีวินัยในตนเองคือคนที่ควบคุมความประพฤติความคิด กาย วาจา ใจ
ของตัวเองเป็นสมรรถภาพในการควบคุมพฤติกรรมให้เป็นไปตามความประสงค์

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2543: 10) ได้กล่าวถึงวินัยในตนเอง สรุปได้ว่าการมีวินัยในตนเอง
เป็นการรู้จักควบคุมอารมณ์ การรักษาความเชื่อตรงคงมั่นอย่างมีหลักการ การรู้จักหน้าที่
ความรับผิดชอบ การรู้จักปรับตัวเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง

กรมสุขภาพจิต (2543: 24) ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเอง หมายถึง การที่นักเรียน
สามารถบังคับตนเองให้ปฏิบัติตามให้ถูกกาลเทศะ ยอมรับบทสถานของสังคม และปฏิบัติตาม
กฎระเบียบของสังคม โดยไม่ต้องมีผู้ควบคุมหรือลงโทษ

Janke (n.d.) ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเอง สรุปได้ว่าเป็นผลของความสามารถของ
แต่ละบุคคลในการควบคุมการกระทำ ความคิด

MacArthur (1998) ได้กล่าวถึงวินัยในตนเอง สรุปได้ว่าวินัยในตนเองคือการพยายาม
ฝึกตัวเองเป็นความสามารถในการปรับตัวให้อยู่ในระเบียบของสังคม

Walker *et al.* (2004) ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเอง สรุปได้ว่าเป็นผลของการจัดการ
หรือกระบวนการในการควบคุมพฤติกรรมของตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่าการมีวินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของแต่ละ
บุคคลในการควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์ของตนเองให้แสดงออกอย่างเหมาะสมถูกต้องตาม
กฎระเบียบหรือข้อตกลงของสังคม

ประเภทของวินัย

สุชา จันทรเอม (2521: 96) ฉันทนา ภาคบงกช และคณะ (2539: 4) และโคทม อารียา (2541: 94) ได้จำแนกประเภทของวินัยออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ วินัยภายนอก และวินัยภายในตนเอง ซึ่งมีความหมายดังนี้

1. วินัยภายนอก หมายถึง การเคารพ ระเบียบข้อบังคับและกฎกติกาต่าง ๆ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม
2. วินัยภายในตนเอง หมายถึง การรู้จักควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและกฎกติกาต่าง ๆ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

คุณลักษณะของความมีวินัย

ฉันทนา ภาคบงกช และคณะ (2539: 9-10) ได้จำแนกคุณลักษณะของความมีวินัยภายนอกและความมีวินัยในตนเอง ไว้ดังนี้

1. ผู้ที่มีวินัยภายนอกจะมีการแสดงออกทางการกระทำที่เกิดผลดีกับตนเอง และส่วนรวม เช่น ความเป็นระเบียบเรียบร้อย เชื้อฟัง และปฏิบัติตามกฎระเบียบ คำสั่งหรือข้อตกลง พฤติกรรมที่ปรากฏเป็นผลมาจากการอบรมสั่งสอน บังคับหรือเสริมแรง
2. ผู้ที่มีวินัยในตนเองจะมีการแสดงออกคล้ายกับผู้ที่มีวินัยภายนอก แต่ไม่ถูกควบคุมจากภายนอก เพราะได้รับการแนะนำและอบรมสั่งสอนประกอบด้วยเหตุผลอย่างดี ย่อมสามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง เพื่อให้พฤติกรรมเป็นไปตามที่มุ่งหวังและไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคม เช่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง ความเป็นผู้นำ และเคารพในสิทธิของผู้อื่น

นอกจากนี้ ไสว (2542: 2) ได้สรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะของคนไทยที่ประเทศชาติต้องการ และมีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้พร้อมในสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนี้

1. มีระเบียบวินัย
2. มีความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม
3. ขยัน ประหยัด และขี้อ่อนในสัมมาชีพ
4. สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
5. รู้จักคิดริเริ่ม วิจัยและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
7. มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
8. รู้จักพึ่งตนเองและมีอุดมคติ
9. มีความภาคภูมิใจและรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ
10. มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญและสามัคคีกัน

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญ และความจำเป็นของการมีวินัย ดังนั้น เพื่อการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้กำหนด ลักษณะการมีวินัยของนักเรียน โดยให้สอดคล้องกับกฎระเบียบของโรงเรียนที่นักเรียนจะต้อง ปฏิบัติและลักษณะพฤติกรรมทางการเรียนอันพึงประสงค์ ดังนี้คือ มีความรับผิดชอบ มีความตรง ต่อเวลา มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน มีความซื่อสัตย์ และมีความอดทน

การปลูกฝังและการพัฒนาวินัยในตนเอง

มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้กล่าวถึงแนวทางในการปลูกฝังและการพัฒนาวินัยในตนเองไว้มากมาย สรุปได้ดังนี้

พรณี ข. เจนจิต (2545: 90) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการสอนที่กระตุ้นให้เกิดพัฒนาการทางจริยธรรมทำได้โดยการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่สามารถกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายได้อย่างอิสระพยายามทำความเข้าใจแนวคิดของนักเรียน และกระตุ้นให้นักเรียนได้สื่อแนวคิดนั้น โดยการเปิดโอกาสให้ได้แสดงความสามารถ หรือโดยการกระตุ้นให้นักเรียนได้ตระหนักถึงการมีจริยธรรมโดยใช้สถานการณ์จริงหลาย ๆ สถานการณ์ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน

ฉันทนา ภาคบงกช และคณะ (2539: 37-38) เสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างวินัย ไว้ดังนี้

1. ควรเริ่มต้นส่งเสริมวินัยจากเรื่องง่ายในชีวิตประจำวัน เช่น การรักษาความสะอาด ให้คุ้นเคยกับการปฏิบัติตามระเบียบง่าย ๆ เช่น การเคารพสิทธิก่อน-หลังจนเกิดเป็นนิสัย การฝึกความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น ไม่สร้างมลภาวะ โดยการให้เหตุผลเพื่อให้นักเรียนเข้าใจ และเกิดความรับผิดชอบต่อความสุขของตนเองและสังคม เมื่อวินัยภายนอกเกิดเป็นความเคยชินแล้ว จะช่วยในการฝึกจิตใจให้มีคุณธรรม มีความยับยั้งชั่งใจเป็นกำลังใจให้ทำสิ่งที่เหมาะที่ควร
2. ควรลดการชี้แนะ บังคับ สั่งสอนและอบรมลง เพราะวินัยที่เกิดจากการควบคุมบังคับจากภายนอกมักไม่ถาวร ควรใช้หลักจิตวิทยาในการช่วยให้เด็กรู้จักคิด และตัดสินใจด้วยตนเอง สร้างข้อตกลงด้วยตนเอง และปฏิบัติตามข้อตกลงด้วยความเต็มใจ ซึ่งเป็นวินัยในตนเอง
3. ควรรณรงค์ให้มีการส่งเสริมวินัยโดยใช้สื่อต่าง ๆ ผ่านสื่อมวลชน
4. ทำตนเองให้มีวินัย ทำครอบครัวให้มีวินัย ทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบมีวินัยทำให้เพื่อนและผู้ใกล้ชิดมีวินัย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของวินัย และประพฤติปฏิบัติอย่างมีวินัย
5. ร่วมมือกับองค์กรและสถาบันต่าง ๆ ที่เสริมสร้างวินัย

6. การกำหนดวินัยควรปรับให้ทันสมัย สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเป็นธรรมชาติ ควรฝึกการทำกิจกรรมกลุ่ม

สรุปได้ว่าการปลูกฝังและการพัฒนาวินัยในตนเองนั้นควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเต็มใจไม่ใช้การบังคับ หรือการออกคำสั่ง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีบรรยากาศของการให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและความสามารถ ช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญ รวมทั้งประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับเมื่อนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้การใช้กิจกรรมกลุ่มซึ่งพลังของกลุ่มช่วยให้เกิดความคล้อยตามกัน เป็นสิ่งที่ดีในการส่งเสริมให้การสอนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับที่ พงุศศักดิ์ จันทรสุรินทร์ (2541: 5) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกลุ่มไว้ว่า “การยกระดับจิตใจของเด็กอาจได้จากเพื่อน ซึ่งแสดงออกทางจริยธรรมในระดับเดียวกัน เด็กจะยึดถือเพื่อนเป็นแบบอย่าง และคล้อยตามลักษณะของเพื่อน โดยง่าย กลุ่มเพื่อนจะเป็นสื่อเสนอความรู้และเหตุผลใหม่ให้ในระดับที่สูงกว่า”

อย่างไรก็ตามในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หากผู้สอนมีความเข้าใจลักษณะทั่วไปของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 แล้วจะช่วยให้กิจกรรมมีความเหมาะสมและประสบความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแต่ละกิจกรรมมากยิ่งขึ้น

ลักษณะทั่วไปของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีการเปลี่ยนแปลงจากนักเรียนมีอายุน้อยที่สุด ในระดับประถมศึกษาเปลี่ยนมาเป็นนักเรียนที่มีอายุและมีความรู้น้อยที่สุดในระดับมัธยมศึกษา และนักเรียนเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น จึงมีการแสดงออกทางพฤติกรรมหลาย ๆ รูปแบบ นักเรียนเริ่มให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ การได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความหมายกับนักเรียนมาก การให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งช่วยให้ผู้สอนสามารถวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม

พรรณิ ช. เจนจิต (2545: 137-140) กล่าวถึงคุณลักษณะของพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้น ม. 1- ม. 3 : อายุ 12 -15 ปี) สรุปได้ดังนี้

ลักษณะทางร่างกาย (Physical Characteristics)

นักเรียนส่วนใหญ่เริ่มเข้าสู่วัยหนุ่มสาวแต่นักเรียนบางคนอาจเข้าสู่วัยรุ่นช้ากว่าเพื่อน ๆ รุ่นเดียวกันและมักประสบปัญหาในการปรับตัวเข้ากับเพื่อน เพราะไม่สามารถร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อน ๆ ได้ ครูจึงควรสนับสนุนให้นักเรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมอื่น เพื่อเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง เช่น การเป็นนักกีฬาของโรงเรียน การเล่นดนตรี เป็นต้น

ลักษณะทางสังคม (Social Characteristics)

นักเรียนสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มได้มากกว่าการปฏิบัติตามคำบอกของพ่อแม่ จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงวัยที่มีข้อขัดแย้งกับผู้ใหญ่อยู่เสมอ เป็นช่วงวัยที่ต้องการอิสระ ครูสามารถส่งเสริมให้มีอิสระได้โดยการให้นักเรียนช่วยกันวางกฎเกณฑ์ในชั้นเรียนโดยที่นักเรียนทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เป็นช่วงวัยที่ขาดความมั่นใจจึงมักทำอะไรคล้าย ๆ กับกลุ่มเพื่อนเพื่อให้เป็นที่ยอมรับ เช่น การแต่งกาย การแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งครูสามารถช่วยให้นักเรียนเป็นตัวของตัวเองได้โดยการให้กำลังใจ การเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น

ลักษณะทางอารมณ์ (Emotional Characteristics)

นักเรียนมีอารมณ์ไม่แน่นอนซึ่งส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และเกิดจากความสับสนในบทบาทของตนเองว่าเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ครูควรมีความคงเส้นคงวาและสม่ำเสมอในการปกครองชั้น การปฏิบัติต่อนักเรียนเหมือนกับนักเรียนเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ การแสดงความยอมรับและให้เกียรติ

ลักษณะทางสติปัญญา (Cognitive Characteristics)

นักเรียนสามารถที่จะเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ดีขึ้น สามารถเข้าใจหลักศีลธรรม จรรยาต่าง ๆ ช่วงของความสนใจของนักเรียนนานขึ้น แต่นักเรียนก็ยังอด “ฝันกลางวัน” ไม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อทดแทนสิ่งที่ขาดหายไป ซึ่งครูสามารถช่วยได้โดยการพยายามให้การบ้านซึ่งท้าทายจินตนาการ และนักเรียนควรเรียนรู้ในการยอมรับความสามารถทางสติปัญญาของตนเอง

แนวคิดและทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเองของ Mowrer

ความมีวินัยในตนเองเป็นคุณสมบัติที่บุคคลพึงปฏิบัติ เพราะผู้ที่มีวินัยในตนเองแล้วจะเป็น ผู้ที่ประพฤติอย่างมีเหตุผล ไม่ก่อความวุ่นวายแก่สังคม การศึกษาที่ว่าด้วยการเกิดวินัยในตนเอง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ทราบว่าวินัยในตนเองมีความเป็นมาอย่างไร เพื่อการปลูกฝังและ การพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลต่อไป ทฤษฎีที่สำคัญที่ว่าด้วยจุดกำเนิดของการควบคุมตนเองและ เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของวินัยในตนเองคือ ทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเองของ Mowrer (อ้างถึงใน รัตนาภรณ์ พลชา, 2544)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (อ้างถึงใน รัตนาภรณ์ พลชา, 2544) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเกิดวินัย ในตนเองของ Mowrer สรุปได้ดังนี้ การเกิดวินัยในตนเองของบุคคลนั้น นักจิตวิทยามีความเชื่อว่า มีพื้นฐานมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมา สิ่งสำคัญคือ ความสัมพันธ์ระหว่างทารก กับบิดา มารดา หรือผู้เลี้ยงดู อันจะเป็นทางนำไปสู่ความสามารถในการให้รางวัลตนเอง หรือ ความสามารถควบคุมตนเองเมื่อโตขึ้น Mowrer อธิบายว่าทารกหรือเด็กจะต้องเรียนรู้จากผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยที่การเรียนรู้นี้จะเกิดในลักษณะที่เหมาะสมเท่านั้น การเรียนรู้ของเด็กทารกหรือเด็กเกิดขึ้น หลายระดับ ดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของทารกหรือเด็ก คือ บิดา มารดา หรือผู้เลี้ยงดูซึ่งเป็นผู้ที่มารับผิดชอบความต้องการของทารก เช่น หิวก็ได้ดื่มนม ร้อนก็ได้อาบน้ำ ยุงกัดก็มีผู้ปัดให้ เมื่อทารกได้รับการบำบัดความต้องการก็จะรู้สึกสบาย พอใจ และมีความสุข ความรู้สึกของทารกนี้ จะรุนแรงมากและติดตรึงอยู่ในสำนึกของทารกไปจนเติบโตขึ้น การที่ทารกได้รับการบำบัด ความต้องการจนรู้สึกสบาย พอใจ และมีความสุขนั้น สิ่งที่เกิดควบคู่กับเหตุการณ์อยู่เสมอในการ รับรู้ของเด็กก็คือการปรากฏตัวของบิดามารดา หรือผู้เลี้ยงดู Mowrer เชื่อว่าการรักและพอใจบิดา

มารดาจะต้องเกิดจากการเรียนรู้เช่นนี้ โดยที่ความสุขความพอใจที่ได้รับการบำบัดต้องมาก่อน ถ้าไม่มีเหตุการณ์เช่นนี้ในเด็ก เช่น เมื่อเด็กหิวก็ไม่ได้กิน หรือเมื่อกินยามไม่หิว เด็กจะไม่เกิดความพอใจ เด็กก็จะไม่มีรากฐานในการที่จะเรียนรู้ที่จะรัก และพอใจบิดา มารดา หรือผู้เลี้ยงดูคน นั้นก็คือ บุคคลที่สำคัญต่อการเรียนรู้เริ่มแรกของทารกหรือเด็กก็คือ ผู้เลี้ยงเด็ก หรืออาจเป็นบิดา มารดา

2. ความรักและความผูกพันของเด็กนำไปสู่การปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนหรือ การเลียนแบบผู้ที่ตนรักและพอใจ กล่าวคือจากรักและความพอใจของเด็กที่มีต่อบิดา มารดา หรือผู้เลี้ยงดู จึงทำให้เมื่อบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูมีการอบรมสั่งสอนเด็ก หรือมีการกระทำ หรือพูดจาดังไร เด็กก็จะเกิดการทำตามเลียนแบบคำพูด การกระทำตามที่บิดามารดา หรือผู้เลี้ยงดู สั่งสอน หรือตามที่เห็นบิดามารดา หรือผู้เลี้ยงดูกระทำ ซึ่งการกระทำของเด็กเช่นนี้ทำให้เขาเกิด ความสุข ความพอใจได้เอง อันเป็นลักษณะการให้รางวัลและชมเชยตนเอง โดยบุคคลไม่ได้หวังผล จากภายนอก การเลียนแบบผู้เลี้ยงดูตนเองของเด็กจะทำทั้งทางที่ดีและไม่ดีเท่า ๆ กัน トラบเท่า ที่ลักษณะนั้นเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรักและพอใจ เช่น ถ้าเด็กเห็นผู้เลี้ยงดูสูบบุหรี่เสมอ เมื่อเด็ก สูบบุหรี่บ้างก็จะมีสุขความพอใจเพราะเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรักตนพอใจมาก่อน ความสามารถในการให้รางวัลตัวเองนี้ Mowrer เชื่อว่าเป็นลักษณะที่แสดงถึงการบรรลุภาวะทาง จิตใจของบุคคลนั้นโดยจะปรากฏขึ้นในเด็กปกติที่มีอายุประมาณ 8-10 ขวบ และจะพัฒนาต่อไป จนสมบูรณ์เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้นผู้ที่บรรลุภาวะทางจิตใจอย่างสมบูรณ์จึงเป็นผู้ที่ มีความสามารถที่จะควบคุมตนให้ปฏิบัติตามอย่างมีเหตุผลในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ในการโต้ตอบ เมื่อเกิดความคับข้องใจ เมื่อเกิดความกลัว ในการมีความรักและการมีอารมณ์ต่าง ๆ ส่วนผู้ที่ขาด วินัยในตนเองหรือขาดการควบคุมตนเอง เพราะไม่ได้ผ่านการเรียนรู้ตั้งแต่วัยทารก จึงกลายเป็น บุคคลที่ขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำ และกลายเป็นผู้ที่ทำผิดกฎหมายของบ้านเมืองอยู่เสมอ ในรายที่รุนแรงอาจกลายเป็นอาชญากรหมดโอกาสที่จะแก้ไข

จากทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเองของ Mowrer การเกิดวินัยในตนเองจนเป็นผู้ที่บรรลุ ภาวะทางจิตใจจะต้องเริ่มต้นจากการได้รับการเลี้ยงดูในวัยทารกอย่างมีความสุข ความอบอุ่น และผ่านการอบรมสั่งสอน หรือการเลียนแบบที่ดึงมาจากผู้ที่เลี้ยงดูตนเอง จึงจะพัฒนามาเป็น ลักษณะที่เด่นชัดในจิตสำนึกของบุคคลนั้นและกลายเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องมีเหตุผลของบุคคลนั้น แต่อย่างไรก็ตามจากแนวคิดจิตวิทยาของกลุ่มพฤติกรรมนิยม เห็นว่าพฤติกรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยการให้ประสบการณ์ของการเรียนรู้ใหม่ ซึ่งการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาจากบุคคล

รอบข้าง เช่น พ่อ แม่ ครู เพื่อน ๆ นอกจากนี้ประสบการณ์การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลลงมือกระทำ การเรียนรู้ทำให้เกิดกระบวนการทางปัญญา เช่น การคิด การรับรู้ ซึ่งเมื่อกระบวนการทางปัญญาของบุคคลเปลี่ยนไปจะมีผลทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปด้วย Kazdin (2001: 6, 27, 29)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

งานวิจัยในประเทศ

ดาวใจ อินทร์จันทร์ (2543) ได้พัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมในการจัดการขยะโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดแม่แก่น้อย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูลเป็นเวลา 12 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า (1) หลังทดลองใช้โปรแกรมนักเรียนมีคะแนนความรู้ในการจัดการขยะสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) หลังทดลองใช้โปรแกรมนักเรียนมีคะแนนเจตคติในการจัดการขยะสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) หลังทดลองใช้โปรแกรมนักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมในการจัดการขยะสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (4) หลังทดลองใช้โปรแกรมนักเรียนมีคะแนนความรู้ในการจัดการขยะสูงกว่าเกณฑ์การประเมินโปรแกรม คือ 65% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (5) หลังทดลองใช้โปรแกรมนักเรียนมีคะแนนเจตคติในการจัดการขยะสูงกว่าเกณฑ์การประเมินโปรแกรม คือ 80% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (6) หลังทดลองใช้โปรแกรมนักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมในการจัดการขยะสูงกว่าเกณฑ์การประเมินโปรแกรม คือ 80% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศศิพร โลจายะ (2544) ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างเสริมทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดปทุมธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

จำนวน 78 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 39 คน กลุ่มเปรียบเทียบ 39 คน โดยกลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมตามโปรแกรมสร้างเสริมทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ ประกอบด้วย 9 แผน โดยนำแนวคิดทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลกและกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขมาประยุกต์ในการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้เรื่องบุหรี่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความตระหนักในตนเอง ความรับผิดชอบในตนเอง ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปฏิเสธ ทักษะการแก้ไขปัญหา ทักษะการจัดการกับความเครียด เพื่อนำไปสู่การมีพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีความรู้เรื่องบุหรี่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความตระหนักในตนเอง ความรับผิดชอบในตนเอง ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปฏิเสธ ทักษะการแก้ไขปัญหา ทักษะการจัดการกับความเครียดและพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่สูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นทักษะการจัดการกับความเครียด

สิริวรรณ ปุณฺณศิริ (2544) ศึกษาผลการประยุกต์ทักษะชีวิตและกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการสอนเพศศึกษา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดกาญจนบุรี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง จำแนกเป็นกลุ่มทดลอง 45 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 40 คน เข้าร่วมกิจกรรมตามแผนการสอนที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น เป็นเวลา 8 สัปดาห์ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการให้นักเรียนตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ทั้งก่อนและหลังการทดลอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Students t-test และ Paired samples t-test ผลการวิจัยพบว่านักเรียนในกลุ่มทดลองมีจำนวนนักเรียนชายและหญิงใกล้เคียงกัน ส่วนในกลุ่มเปรียบเทียบมีจำนวนนักเรียนหญิงมากกว่านักเรียนชาย อายุของนักเรียน ทั้งสองกลุ่มอยู่ในช่วง 13-14 ปี อาชีพของบิดามารดาของนักเรียนทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ คือเกษตรกรและจบการศึกษาชั้นประถมศึกษา และนักเรียนทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่กับบิดามารดา ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศ สุขอนามัย และสุขปฏิบัติทางเพศ ความตระหนักในความแตกต่างระหว่างชายและหญิง ทักษะการตัดสินใจเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ และทักษะการปฏิเสธเพื่อหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ สูงกว่ากลุ่มทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

งานวิจัยต่างประเทศ

Campbell (2000) ได้ศึกษาการใช้โปรแกรมการป้องกันการกระทำผิดสำหรับผู้ใหญ่ ตอนต้น: การศึกษารายกรณีของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยทำการศึกษากับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายใน Nova Scotia ประเทศแคนาดา การศึกษาครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อเตรียมการนำเอาโปรแกรมดังกล่าวมาใช้ นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมเป็นนักเรียนที่ผ่านการคัดกรองของกลุ่มที่ปรึกษาสองกลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งในโรงเรียน และอีกกลุ่มหนึ่งในชุมชน การศึกษาแบ่งออกเป็นสองช่วงช่วงแรกเป็นการนำเสนอกิจกรรมที่รู้จักกันในโรงเรียน โดยนำเสนอในรูปแบบการแสดง ผู้นำเสนอมีทั้งผู้ที่เป็นวัยรุ่นและผู้ใหญ่ ส่วนการศึกษาช่วงที่สองซึ่งเป็นส่วนหลักของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นส่วนของการสร้างโปรแกรม การนำโปรแกรมไปใช้ และการพัฒนาวิธีการที่ใช้ในโปรแกรม ซึ่งในที่นี้ได้แก่ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า วิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการควบคุมตนเองเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพที่จะใช้ในโปรแกรมการป้องกันการกระทำผิดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

Luce (2003) ได้ศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ในห้องเรียนระดับประถมศึกษาที่นักเรียนมีอายุแตกต่างกัน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจะค้นหาวิธีพัฒนากลุ่มนักเรียนที่มีอายุต่างกัน และเป็นนักเรียนเกรด 3 และเกรด 4 ให้เป็นผู้เรียนที่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยเป็นผู้ลงมือกระทำด้วยตนเองในห้องเรียนที่มีลักษณะเป็นชุมชนการเรียนรู้ คำถามในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ “ลักษณะอะไรของชุมชนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ช่วยเด็ก โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงให้กลายเป็นผู้เรียนที่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยเป็นผู้ลงมือกระทำด้วยตนเอง” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Active Research-PAR) คือ นักเรียนที่ถูกศึกษามีบทบาทเป็นผู้ร่วมวิจัยด้วย โดยนักเรียนที่ถูกศึกษาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ และเป็นผู้ประเมินการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม ส่วนผู้วิจัยทำหน้าที่สัมภาษณ์นักเรียน และผู้ปกครอง (ที่คัดเลือกมา) การสัมภาษณ์ทำทั้งก่อนและหลังการทดลองทั้งนักเรียนที่ถูกศึกษาและผู้วิจัย จัดบันทึกอนุทิน (journals) เป็นเวลาตลอดทั้งปี ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยพบปะร่วมกันทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่มสัปดาห์ละครั้ง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นผู้เรียนที่มีบทบาทได้คิดค้นกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองเมื่อนักเรียนรับรู้ว่าตนเป็นสมาชิกที่มีส่วนสร้างสรรค์ชุมชนการเรียนรู้ สำหรับเด็กกลุ่มเสี่ยงมีพัฒนาการของการเป็นผู้เรียนที่มีบทบาทได้คิดค้นกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองมากที่สุด

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมพบว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสามารถนำไปใช้เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ การสอนเพศศึกษา การสร้างเสริมความรู้เจตคติและพฤติกรรมการจัดการขยะ การป้องกันการกระทำผิด และการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ นั่นคือการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสามารถนำมาใช้พัฒนาพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีธรรมชาติที่ต้องใช้การมีวินัยควบคุมตนเองให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมนั้น ๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวินัยในตนเอง

งานวิจัยในประเทศ

ปิยวรรณ พันธุ์มงคล (2542) ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองที่มีต่อการมีวินัยในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกิ่งเพชร กรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 25 คน และกลุ่มควบคุม 25 คน กลุ่มทดลองได้รับการฝึกฝนด้วยโปรแกรมการกำกับตนเองจากผู้วิจัย โดยฝึกสัปดาห์ละ 5 ครั้ง ๆ ละ 20 นาที เป็นเวลา 3 สัปดาห์ติดต่อกัน กลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกฝนใด ๆ เก็บข้อมูลก่อนและหลังการทดลองด้วยแบบวัดการมีวินัยในตนเองและเก็บข้อมูล ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากสมุดบันทึกการวัดผลของโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า (1) หลังการทดลองคะแนนการมีวินัยในตนเองของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับ โปรแกรมการกำกับดูแลตนเองสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับ โปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) หลังจากทดลอง นักเรียนกลุ่มที่ได้รับ โปรแกรมการกำกับตนเองมีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไม่แตกต่างจากนักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับ โปรแกรม (3) ก่อนและหลังการทดลองคะแนนการมีวินัยในตนเองและระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (4) หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มที่ได้รับ โปรแกรมการกำกับตนเองมีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จันทพร โรจนพิทักษ์ (2543) ศึกษาผลของการปรับพฤติกรรมทางปัญญาเพื่อเสริมสร้างวินัยในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) โปรแกรมการปรับพฤติกรรมทางปัญญา (2) แบบประเมินพฤติกรรมมีวินัยในชั้นเรียน (3) แบบสอบถามพฤติกรรมมีวินัยในชั้นเรียน

(4) แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการมีวินัยในชั้นเรียน (5) แถบสัญญาณการสังเกตและบันทึกพฤติกรรม (6) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมมีวินัยในชั้นเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 (2) นักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมมีวินัยในชั้นเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมหลังการทดลองที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 (3) นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการปรับพฤติกรรมทางปัญญามีความเห็นว่าโปรแกรมดังกล่าวเป็นโปรแกรมที่ดีมีประโยชน์หลายประการที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้มีพฤติกรรมมีวินัยในชั้นเรียนมากขึ้น และสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนการปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

รัตนภรณ์ พลชา (2544) ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียน โดยใช้ตัวแบบบุคคลจริงให้กับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกุระดิ่งวิทยาคม อำเภอกุระดิ่ง จังหวัดเลย โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากหน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา (2529) ประกอบด้วย (1) แบบสำรวจเพื่อเป็นตัวแบบจริง (2) โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัยในการเรียน (3) แบบสอบถามเรื่องความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียน (4) แบบประเมินพฤติกรรมตนเองเรื่องความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียน (5) แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนโดยอาจารย์ที่ปรึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัยในการเรียน โดยใช้ค่า t-test ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนที่เลียนแบบตัวบุคคลจริงโดยใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัยในการเรียน มีพฤติกรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยในการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และลักษณะของตัวแบบที่ต่างกัน ด้านเพศ ระดับชั้น จะไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัยในการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พิมพ์ ม่วงศิริธรรม (2544) ศึกษาผลของการปรับพฤติกรรมทางปัญญาที่มีต่อความมีระเบียบวินัยในตนเองของนักกีฬา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักกีฬาฟุตบอลชายของโรงเรียนกีฬากรุงเทพฯ ที่มีอายุระหว่าง 11-14 ปี จำนวน 8 คน กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มทดลอง 4 คน ได้รับการปรับพฤติกรรมทางปัญญาด้วยการฝึกทักษะทางจิตได้แก่ การตั้งเป้าหมาย การจินตนาการ

การพูดกับตนเองในทางที่ดี การดูตัวแบบ และการให้แรงเสริมทางบวกควบคู่กับการฝึกซ้อมและแข่งขันกีฬาฟุตบอล ผลการวิจัยพบว่า (1) การปรับพฤติกรรมทางปัญญา มีผลต่อพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยในตนเองของนักกีฬา นักกีฬากลุ่มทดลองที่ได้รับการปรับพฤติกรรมทางปัญญา มีพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยในตนเองในระยะสิ้นสุดการทดลอง และระยะติดตามผล แตกต่างจากระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ในกลุ่มควบคุมไม่พบความแตกต่าง (2) ในระยะสิ้นสุดการทดลองและระยะติดตามผล นักกีฬากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยในตนเองไม่แตกต่างกัน

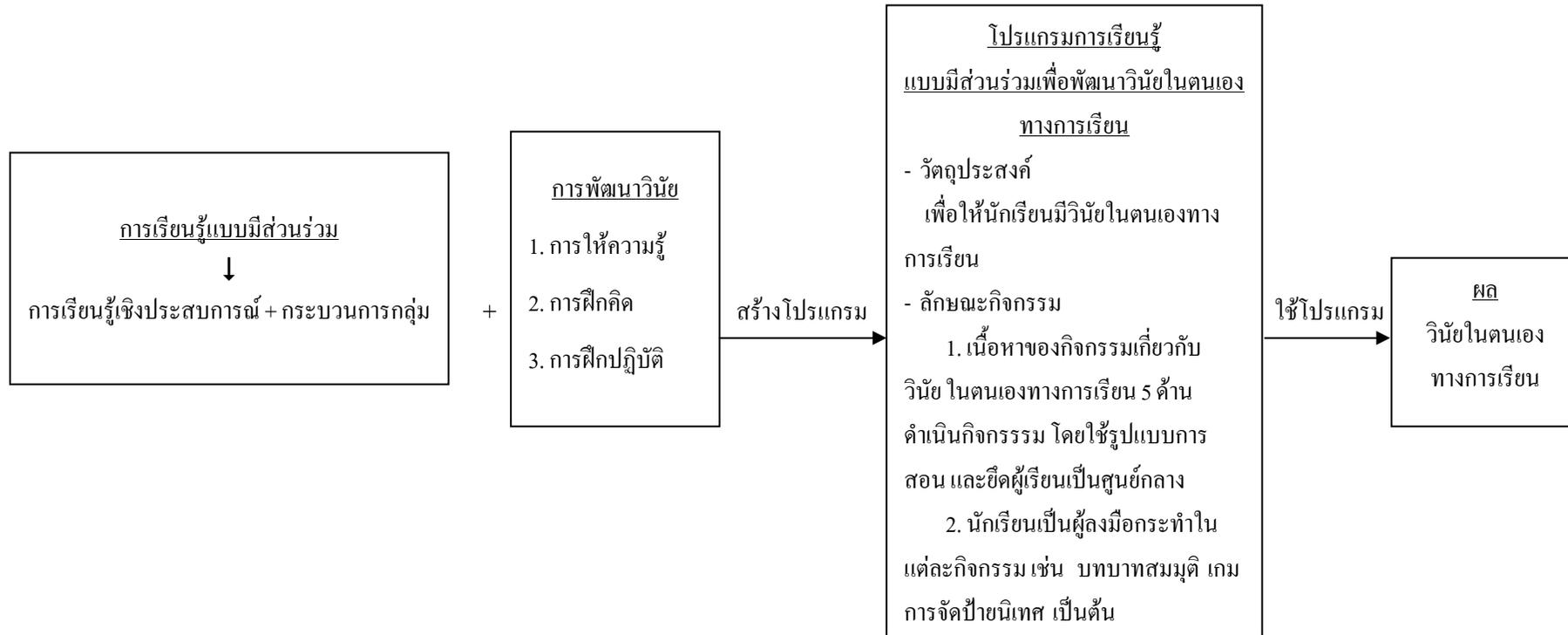
พิไลพร ไชยพูล (2545) ศึกษาระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเรื่องความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และเพื่อพัฒนาระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเรื่องความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้ได้ในระดับที่พึงประสงค์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านควนโส ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบตรวจสอบระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเรื่องความมีวินัยในตนเอง และแผนการจัดกิจกรรมเรื่องความมีวินัยในตนเอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และสถิติทดสอบ t-test สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า (1) คะแนนเฉลี่ยระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมก่อนการพัฒนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเท่ากับ 3.50 นั่นคือ ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนโดยเฉลี่ยอยู่ในขั้นที่ 3 ทำเพราะความคาดหวังของสังคม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในขั้นที่ 3 คือ ทำเพราะความคาดหวังของสังคม และขั้นที่ 4 คือ ระบบสังคมและมโนธรรม (2) คะแนนเฉลี่ยระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเรื่องความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการพัฒนามีค่าเท่ากับ 3.86 นั่นคือระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนโดยเฉลี่ยอยู่ในขั้นที่ 4 คือระบบสังคมและมโนธรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในขั้นที่ 4 คือ ระบบสังคมและมโนธรรม (3) ผลการเปรียบเทียบระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเรื่องความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านควนโส พบว่า ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนก่อนและหลังการพัฒนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยหลังการพัฒนา พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการพัฒนามากกว่าก่อนการพัฒนา 7.16 คะแนน นั่นคือระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเรื่องความมีวินัยในตนเองของนักเรียนหลังพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา

กระแศ ดวงดาว (2546) ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มในการเสริมสร้างควมมีระเบียบวินัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านคอนมูล (สุวรรณสารราษฎร์บำรุง) จังหวัดแพร่ ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จำนวนประชากรทั้งหมด 11 คน โดยการใช้กิจกรรมกลุ่มในการเสริมสร้างระเบียบวินัยของนักเรียน 10 กิจกรรม ทำการศึกษาเป็นเวลา 5 สัปดาห์ เป็นการวิจัยเชิงทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมจรรยาบรรณด้านควมมีระเบียบวินัย ประเมินและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนควมมีระเบียบวินัยก่อนและหลังการทดลอง ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยควมมีระเบียบวินัยในด้านการตรงต่อเวลา ด้านการปฏิบัติตนไม่ผิดระเบียบของกลุ่มห้องเรียน โรงเรียน และสังคม และด้านการตระหนักรู้และแสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงามเพิ่มขึ้น

ศรียา เหลลาธรรม (2546) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อควมมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาควมสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับควมมีวินัยในตนเองของนักเรียน (2) เพื่อศึกษาควมสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมของโรงเรียนกับควมมีวินัยในตนเองของนักเรียน (3) เพื่อศึกษาควมสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่มีผลต่อควมมีวินัยในตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2545 จำนวน 262 คน ซึ่งสุ่มแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้ (1) แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว (2) แบบสอบถามวัดการปฏิบัติตนที่แสดงถึงควมมีวินัยระดับมัธยมศึกษา มีค่าควมเชื่อมั่น .85 (3) แบบสอบถามเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู มีค่าควมเชื่อมั่น .80 (4) แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน มีค่าควมเชื่อมั่น .84 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for Window สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนแบ่งมาตรฐาน การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้สูตรเพียร์สันโปรดักท์โมเมนต์ (Pearson's Productmoment Correlation Coefficient) การวิเคราะห์การถดถอยแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูมีควมสัมพันธ์ทางบวกกับควมมีวินัยในตนเองของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีควมสัมพันธ์ทางบวกกับควมมีวินัยในตนเองของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน สามารถพยากรณ์ควมมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวินัยในตนเองพบว่า การพัฒนาวินัยในตนเองสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การปรับพฤติกรรม การสอน และกิจกรรมกลุ่ม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาวินัยในตนเอง ซึ่งลักษณะของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ ผู้สอนได้ใช้สื่อที่สอดคล้องวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ เช่น กรณีศึกษาการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดป้ายนิเทศ สำหรับผู้เรียนจะใช้การศึกษาจากกรณีศึกษา การแสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์ของตนเอง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสมาชิกในกลุ่มเรียนรู้การทำงานจากกระบวนการกลุ่ม ซึ่งนักเรียนต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การร่วมอภิปรายในกลุ่มย่อย และการอภิปรายรวมเพื่อหาข้อสรุปในการนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 12 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ภายหลังจากทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการมีวินัยในตนเองทางการเรียน สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ภายหลังจากทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการมีวินัยในตนเองทางการเรียน สูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05